



GRANICE PAŃSTW – IRYTUJĄCE OGRANICZENIE CZY USPOKAJAJĄCY PORZĄDEK? „PSALM” WISŁAWY SZYMBORSKIEJ

Autorka scenariusza: Jadwiga Jarosz

KRÓTKI OPIS SCENARIUSZA:

Na lekcji przeprowadzona zostanie analiza i interpretacja „Psalmu” Wisławy Szymborskiej. Będzie to okazja do tego, aby porozmawiać z uczniami i uczennicami na temat istoty granicy państwowej oraz migracji, również w kontekście kryzysu postaw obywatelskich wobec sytuacji uchodźców i uchodźczyń. Aby móc swobodnie odwołać się do kwestii uchodźczej, zaleca się, aby klasa poznała wcześniej podstawowe informacje na temat warunków, jakie należy spełnić, aby otrzymać status uchodźcy¹. Dobrym rozwiązaniem jest współpraca np. z nauczycielem/nauczycielką WOS-u.

Czas trwania: 45 minut

Pytanie kluczowe: Na czym polega nieuporządkowanie świata w wierszu „Psalm” Wisławy Szymborskiej?

Cele lekcji:

- ➔ dokonasz analizy wiersza Wisławy Szymborskiej pt. „Psalm”
- ➔ wskażesz funkcje granic państwa
- ➔ wyjaśnisz, jaka jest zależność pomiędzy granicami a migracjami ludności.

Kryteria oceny:

- ➔ podasz definicję psalmu i wskażesz cechy gatunkowe w omawianym wierszu
- ➔ dokonasz analizy i interpretacji wiersza „Psalm”
- ➔ wymienisz powody, dla których istnieją granice
- ➔ scharakteryzujesz różne poglądy na temat swobodnej migracji ludności.

Związek z podstawą programową (Język polski, III etap edukacyjny):

Wymagania ogólne i szczegółowe:

I. 1. 2); II. 1.2); 3.1); 4.1), 4.2), 4.3); III. 1.5); Teksty kultury: wybrane wiersze następujących poetów XX w.: (...) Wisława Szymborska

Metody: kalambury, burza pomysłów, praca z tekstem, pogadanka, dyskusja.

Środki dydaktyczne i materiały: tekst wiersza Wisławy Szymborskiej „Psalm”, karty pracy.

Formy pracy: praca indywidualna, praca w parach.

¹ <http://udsc.gov.pl/uchodzcy-2/>



Przebieg zajęć:

WPROWADZENIE:

1. Zaproponuj klasie zabawę w kalambury. Chętna grupa uczniów/uczennic powinna zaprezentować scenkę przedstawiającą hasło „granica państwa”. Zadaniem pozostałych uczniów i uczennic jest odgadnięcie hasła.

Po zakończonym ćwiczeniu, omów je z klasą. W zależności od tego, na które elementy istnienia państwowej granicy młodzież zwróciła uwagę, uzupełnij wiedzę uczniów i uczennic na temat przekraczania granicy państwowej. Zwróć uwagę na różnice kontroli przygranicznej w Europie przed i po zawarciu układu w Schengen. Przypomnij, że Polska weszła do układu z Schengen w 2007 r. Możesz też wyjaśnić, czym jest tzw. zielona granica. (10 minut)

➔ **Zapytaj klasę, czemu służą granice państwa.**

Powinna paść między innymi odpowiedź, że wyznaczają terytorium państwa. Postaraj się naprowadzić klasę na tę odpowiedź.

➔ **Zastanówcie się wspólnie, jaką funkcję pełni Straż Graniczna.**

Przykładowe odpowiedzi: kontrola migracji ludności, uniemożliwienie przemytu, przewożenia gatunków zagrożonych, wywożenia dzieł sztuki, przekraczania granic przestępcom, przeciwdziałanie terroryzmowi, itd.

➔ **Zapytaj, dlaczego ludzie przekraczają ustalone granice państw.**

Przykładowe odpowiedzi: chcą poznawać inne kultury, przyrodę, chcą się nauczyć innego języka, chcą handlować, szukają lepszej pracy, chcą kogoś odwiedzić, chcą odpocząć w innym klimacie, uciekają przez wojnę, itp.

PRACA WŁAŚCIWA:

2. Wyjaśnij młodzieży, że podczas lekcji zanalizujecie i zinterpretujecie wiersz Wisławy Szymborskiej pt. „Psalm”. Utwór ten będzie punktem wyjścia do rozmowy na temat swobodnej migracji ludności. Upewnij się, że klasa rozumie wyrażenie „migracja ludności” (wędrówka ludności mająca na celu zmianę miejsca pobytu).

Podaj klasie temat lekcji: Granice państw – irytujące ograniczenie czy uspokajający porządek? („Psalm” Wisławy Szymborskiej).

Poproś chętnego ucznia/chętną uczennicę o przeczytanie wiersza Wisławy Szymborskiej pt. „Psalm”. (3 minuty)

3. Rozdaj klasie karty pracy (załącznik nr 1), które młodzież będzie uzupełniała w trakcie lekcji. Poproś o przeczytanie definicji psalmu.

Zapytaj uczniów i uczennic, czy utwór Szymborskiej jest typowym psalmem. Młodzież powinna zauważyć, że ten wiersz nie jest wierną realizacją gatunku. Podmiot liryczny wypowiada się w lekkim stylu, uwagę poświęca sprawom błażym. Ton wypowiedzi raczej nie jest pochwalny. Bardziej przypomina skargę (donos?). (3 minuty)

4. Poproś uczniów i uczennic, żeby wypisali z wiersza wszystkie zwroty kojarzące się z granicą państwa (np. granice państw, szlaban, strażnik, przemyca, strefa wód terytorialnych).

Zapisz na tablicy pierwszy wers: „0, jakże są nieszczelne granice ludzkich państw!”. Zapytaj, jaka postawa kryje się za tym stwierdzeniem. Powinny pojawić się różne interpretacje, np. zachwyt, pochwała, zarzut.

Zwróć uwagę, że granica kojarzy się z bezruchem i ciszą. Każda aktywność przy granicy państwa wzmaga czujność człowieka. Podmiot liryczny wiersza, opisując przyrodę, używa wielu czasowników. Poproś klasę o wypisanie tych czasowników (przykładowe odpowiedzi: „przepływa”, „przesypuje się”, „stacza się”, „leci”, „przysiada”, „się wierci”, „nie poczuwa się”, „przemyca”, „narusza”, „świeci”).

Zapytaj, jak wobec granic wyznaczonych przez człowieka zachowuje się przyroda. Uczniowie i uczennic powinni zauważyć, że natura lekceważy ustalenia ludzi.

Zapytaj, które zwroty zwracają uwagę na łamanie ludzkiego porządku. Prawdopodobne odpowiedzi: „nieszczelne granice”, „bezkarnie przepływa”, „stacza się w cudze włości”, „nie poczuwa się do odpowiedzi”, „przemyca”, „naganne rozpościeranie”.



Zapytaj, jak do braku podporządkowania wobec obowiązujących reguł odnosi się podmiot liryczny. Możliwe różne interpretacje: jest zaniepokojony, skarży się, podziwia naturę. (8 minut)

5. Zapytaj uczniów i uczennice, do których słów nawiązuje wers: „Tylko co ludzkie potrafi być prawdziwie obce”. (Odpowiedź: Do słów Terencjusza „Człowiekiem jestem i nic, co ludzkie, nie jest mi obce”).

Porozmawiaj z klasą o tym, jak można rozumieć ten fragment wiersza.

Przykładowe interpretacje:

➔ Człowiek ma potrzebę zaznaczenia i kontrolowania swojego terytorium. Sprzyja to postrzeganiu świata za granicą jako obcego, zagrażającego bezpieczeństwu grupy znajdującej się wewnątrz granic.

➔ Człowiek jest jednym z elementów przyrody. Wprowadzając podziały i ograniczenia, staje się jej obcy.

Poproś o zinterpretowanie ostatniego wersu („Reszta to lasy mieszane, krecia robota i wiatr”). Przykładowa odpowiedź:

➔ „Lasy mieszane” to powszechnie znany termin biologiczny. W kontekście wiersza nabiera jednak dodatkowego znaczenia – świadczy o niebezpiecznym pomieszaniu, poplątaniu, pomyleniu.

➔ „Krecia robota” to frazeologizm oznaczający knucie, podstęp.

➔ „Wiatr” natomiast jest nieuchwytny, niewidzialny.

Zachowanie przyrody budzi zastrzeżenia, a może nawet strach podmiotu lirycznego, prowokuje do donosu. W wierszu zastosowana została ironia. (8 minut)

6. Rozdaj klasie tabelki (załącznik nr 2). Poproś uczniów i uczennice, aby w parach uzupełnili tabelkę argumentami do dwóch różnych tez. (5 minut)

Poproś młodzież, żeby przeczytała zapisane argumenty. Zastanówcie się, w której kolumnie należałoby zapisać argument „kontrola swobodnego przemieszczania się ludzi”. Uczniowie i uczennice powinni zwrócić uwagę na złożoność zjawiska migracji, szczególnie w kontekście kryzysu postaw obywatelskich wobec sytuacji uchodźców i uchodźczyń. Wiele zależy od przyjętej perspektywy. Jeśli uznasz, że jest to potrzebne, krótko przypomnij klasie, jakie warunki należy spełnić, aby otrzymać status uchodźcy². Poproś klasę o udzielenie odpowiedzi na pytanie postawione w temacie lekcji. (5 minut)

PODSUMOWANIE:

7. Zachęć, aby każdy zapisał w zeszycie zdanie podsumowujące lekcję:

Na dzisiejszej lekcji dowiedziałem/dowiedziałam się...

Poproś chętną osobę o odpowiedź na pytanie kluczowe: Na czym polega nieuporządkowanie świata w wierszu „Psalm” Wisławy Szymborskiej? (3 minuty)

Źródła:

- ➔ <http://www.bieszczadzki.strazgraniczna.pl/bie/oddzial/zadania-sg/14384,Zadania-Strazy-Granicznej.html> (zadania Straży Granicznej)
- ➔ <http://udsc.gov.pl/uchodzczy-2/> (procedura udzielania ochrony międzynarodowej)
- ➔ Nyczek Tadeusz, *22 x Szymborska*, Poznań: Wydaw. a5, 1997. *Po raz piętnasty*, s. 103–110.

² <http://udsc.gov.pl/uchodzczy-2/>



Załącznik nr 1: Karta pracy – „Psalm“ Wisławy Szymborskiej

Definicja psalmu	Psalm – liryczny utwór modlitewny o podniosłym charakterze. Adresatem jest Bóg. Najczęściej spotykane rodzaje psalmów: błagalne, dziękczynne, pochwalne, żałobne.
Czy utwór Szymborskiej jest typowym psalmem? Uzasadnij swoją odpowiedź.	
Wypisz z wiersza wszystkie zwroty kojarzące się z granicą państwa.	
Jaka postawa podmiotu lirycznego kryje się za stwierdzeniem: „O, jakże są nieszczelne granice ludzkich państw!”?	
Wypisz czasowniki opisujące przyrodę.	



Jak wobec granic wyznaczonych przez człowieka zachowuje się przyroda?

Wypisz zwroty, które zwracają uwagę na łamanie ludzkiego porządku.

Jak do braku podporządkowania wobec obowiązujących reguł odnosi się podmiot liryczny?

Jak rozumiesz wers: „Tylko co ludzkie potrafi być prawdziwie obce”?

Zaproponuj interpretację wersu: „Reszta to lasy mieszane, krecia robota i wiatr”.



Załącznik nr 2: Karta pracy – Granice państw

Granice państw (kontrola graniczna) stanowią dla człowieka ograniczenie.	Granice państw (kontrola graniczna) budują poczucie bezpieczeństwa obywateli.
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....